

Opbouw van 18de-eeuws kalkpleisterwerk van boven tot onder: toplaag, raaplaag, ruwlaag © Harrie Schuit, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, uit: 'Stuc; Kunst en techniek', 2010: 90.

Zware schade door onthechting van het stucwerk met de drager. Foto: beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed - 299.584 (CC BY-SA 3.0)

Afgebroken onderdelen van een lijst uit stucwerk. Foto: beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed - 501.346 (CC BY-SA 3.0).

Het trekken van stuclijsten met een profiel. Foto: Guido Everaert, cursus 'Pleister', 2013: 13.

Het conserveren en restaureren van stuc- en staffwerk is voornamelijk werk voor een restaurator/specialist. Als eigenaar/beheerder kan je enkele onderhouds- en reinigingswerken zelf voor je rekening nemen. Ook is het belangrijk om de toestand nauwkeurig op te volgen zodat je schade tijdig kunt melden. Is reiniging noodzakelijk, kies dan voor de zachtste methode.

Verschillen tussen kalk (stuc) en gips (staff)

Stucwerk is kalkpleisterwerk en bestaat uit een mengsel van kalk en vulmiddelen zoals zand. Deze kalkpleister wordt op een decoratieve en driedimensionale manier uitgevoerd in de vorm van figuren en rozetten, die met de hand gemodelleerd werden of lijstwerk dat ter plaatse getrokken werd. In het interieur werd het voornamelijk toegepast op wanden, plafonds en schouwen. De opbouw van het stucwerk bestaat meestal uit een houten draagstructuur van tengellatten waarop drie pleisterlagen aangebracht worden: een ruwlaag, een raaplaag en een fijne toplaag.

Staffwerk heeft als hoofdbestanddeel gips en werd vanaf het einde van de 19de eeuw gebruikt voor dezelfde decoratieve toepassingen als stucwerk. In tegenstelling tot stucwerk wordt staff geprefabriceerd met mallen.

Wat zijn mogelijke oorzaken van schade aan stuc- en staffwerk?

- Vocht- en zoutbelasting: de muren en/of plafonds waren of zijn sterk vochtbelast en zijn (nog) niet uitgedroogd.
- Slechte hechting van (delen van) de kalk- of gipspleister door ingerotte of losgekomen rinkelatjes of door andere schade aan de draagstructuur.
- Aantasting van de houten draagstructuur door schimmels of insecten.
- Corrosie van onderliggende metalen onderdelen zoals nagels.

WAT DOEN?

Stuc- en staffwerk regelmatig nakijken

- Controleer het stuc- en staffwerk regelmatig van dichtbij op schade. Tik erop. Klinkt het hol of is er beweging merkbaar? Dit kan wijzen op een mogelijke verzakking of onthechting van de pleister met de drager.
- Schilfert de afwerkingslaag af of zijn er verkleuringen? Dit kan wijzen op een vochtprobleem.
- Is er een bovenliggende ruimte of bevindt het stuc- of staffwerk zich vlak onder een dak? Kijk dak, goten en leidingen regelmatig na om schade door lekken te voorkomen.
- Hou een logboek bij van alle gebreken om de veranderingen te registreren en blijf regelmatig controleren.
- Wees extra aandachtig voor scheurvorming:
 - Monitor de scheuren: documenteer ze door afmetingen en/of foto's te nemen zodat je kan vergelijken. Doe dit voor de periode van ca. 1 jaar om de 2 à 3 maanden.
 - Let op opmerkelijke of plotse verzakkingen en glooiingen in het plafond. Indien je dit vaststelt, is een onderzoek van de draagstructuur langs bovenuit noodzakelijk.
 - Als de scheuren snel verslechteren, is ingrijpen noodzakelijk. Contacteer hiervoor steeds een gespecialiseerde uitvoerder.

Afwerkingslagen

Vaak is het stuc- en staffwerk voorzien van een afwerklaag. Wanneer er zich problemen voordoen met deze laag contacteer je best een specialist. Bij historisch stucwerk moet de originele afwerklaag zoveel mogelijk behouden blijven. Laat eventueel een kleurenonderzoek uitvoeren bij overschilderingen, en bekijk samen met de specialist de verschillende opties: een vrijlegging naar de oorspronkelijke afwerklaag, een fixatie van de huidige afwerklaag of een herneming van een bepaalde laag. Hou er wel rekening mee dat wanneer het stuc- of staffwerk overschilderd wordt, er steeds meer van de detaillering/profilering verloren gaat.

Droog reinigen van het stuc- en staffwerk

Gebruik bij het ontstoffen een plastic of houten borstel met zachte witte haren.

Sleufkop op de stofzuiger met zacht materiaal rondom om stoetschade te voorkomen.

Stuc- en staffwerk in goede staat kan je heel voorzichtig en alleen als het echt nodig is, droog reinigen. De toestand ervan bepaalt of zelf reinigen aangewezen is. Stucwerk dat ouder is dan de 18de eeuw, laat je best volledig over aan een restaurator.

Test altijd eerst even uit op een onopvallend stukje. Bij afstoffen dien je alert te zijn op stoetschade met uitstekend stucwerk.

Droog reinigen kan op verschillende manieren:

1. met een ragebol met zachte haren.
2. met een zachte handborstel. Deze borstel heeft bij voorkeur zachte, witte haren en een plastic beslagring of is gemaakt van hout. Metalen beslagringen bescherm je met schildersplakband.
3. met een (draagbare) stofzuiger. Plaats een sleufkop op de stofzuiger en bind er een zacht materiaal rond om stoetschade te voorkomen of gebruik een opzetstuk met een zachte borstel.

WANNEER / HOE VAAK?

Controleer 2 à 3 keer per jaar op schade. Verhoog de frequentie als je merkt dat schadebeelden snel verergeren en er gevolgschade optreedt.

WIE?

Als eigenaar/beheerder kan je de toestand monitoren en voorzichtig droog reinigen. Voor alle andere ingrepen doe je beroep op gespecialiseerde uitvoerders.

WAT VERMIJDEN? WAAROP LETTEN?

Te vermijden:

- Gebruik nooit water, poetsmiddelen of andere vloeistoffen!
- Gebruik nooit plumeaus want veren kunnen afbreken en krassen maken.
- Gebruik voor herstel nooit dampdichte materialen zoals cement en cementgerelateerde producten of dampdichte afwerkingslagen.

Waarop letten?

Bij ingrepen controleer je of de uitvoerder steeds compatibele en ademende materialen gebruikt die qua eigenschappen, kleur en afwerking hetzelfde zijn of de oorspronkelijke materialen benaderen.

MEER INFO?

Onderhoudsfiches en -brochures Monumentenwacht

- Voor meer info over onderhoud van erfgoedgebouwen of om contact op te nemen met ons, kijk op www.monumentenwacht.be.